

Türkiye’de 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Girişimcilere Psikolojik Etkileri*

◆◆◆

The Psychological Effects of the February 6, 2023 Kahramanmaraş-Centered Earthquakes on Entrepreneurs in Türkiye

Mehmet MARANGOZ**

Hatice Hicret ÖZKOÇ***

Çağrı İZCİ****

<https://doi.org/10.25204/iktisad.1655483>

Öz

Makale Bilgileri

Makale Türü:
Araştırma
Makalesi

Geliş Tarihi:
11.03.2025

Kabul Tarihi:
31.05.2025

© 2025 İKTİSAD
Tüm hakları
saklıdır.

Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’de meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerin girişimciler üzerindeki psikolojik etkilerini ortaya koymaktır. Zaman ve maliyet unsurları sebebiyle çalışma, depremde en çok etkilenen Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Gaziantep ve Hatay illerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Toplam beş ildeki Ticaret ve Sanayi Odası, Ticaret Odası, Sanayi Odası ve Ticaret Borsası yetkilileri ile randevu alınarak derinlemesine görüşme yapılmıştır. Yapılan nitel analizler sonucunda depremin psikolojik etkilerinin boyutları; ölüm ve yaralanmalar, ruh sağlığı, kendine güven/güvensizlik, strese karşı dayanıklılık ve motivasyon olarak belirlenmiştir. Araştırma ile ulaşılan bulgulara bakıldığında en önemli psikolojik etkinin girişimcilerin ve çalışanlarının yaşamını yitirmesi ya da ağır yaralanması nedeniyle iş yerlerinin kapanması veya yeniden açılmamasıdır. Ruh sağlığı sorunlarının uzun vadeli etkiler yarattığı, iş kurma motivasyonunu ve dayanıklılığı ciddi ölçüde zayıflattığı gözlemlenmiştir. Özellikle ekonomik belirsizlik, mülk ve ağı kaybı gibi etkenler, girişimcilerde özgüven kaybına yol açmış; bazıları tekrar başlama gücünü kendilerinde bulamamıştır. Buna karşın bazı girişimcilerin toparlanma eğilimi gösterdiği, dayanıklılık ve toplumsal sorumluluk bilinciyle yeniden ayağa kalkma çabasında olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Girişimci, psikolojik, deprem, etki.

Abstract

Article Info

Paper Type:
Research Paper

Received:
11.03.2025

Accepted:
31.05.2025

© 2025 JEBUPOR
All rights
reserved.

The aim of this study is to examine the psychological effects of the Kahramanmaraş-centered earthquakes that occurred in Türkiye on February 6, 2023, on entrepreneurs. Due to time and cost constraints, the study was conducted in the provinces most affected by the earthquake: Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, and Hatay. A semi-structured interview technique was employed as the data collection method. In-depth interviews were conducted with representatives from the Chambers of Commerce and Industry, Chambers of Commerce, Chambers of Industry, and Commodity Exchanges across these five provinces, following scheduled appointments. As a result of the qualitative analyses, the psychological effects of the earthquake were categorized into five dimensions: fatalities and injuries, mental health, self-confidence/insecurity, resilience to stress, and motivation. The findings indicate that the most significant psychological impact was the closure or inability to reopen businesses due to the death or severe injury of entrepreneurs and their employees. It was observed that mental health problems had long-term effects and significantly weakened entrepreneurial motivation and resilience. Factors such as economic uncertainty and the loss of property and networks caused a decline in self-confidence; some entrepreneurs were unable to find the strength to start again. On the other hand, some entrepreneurs demonstrated a tendency to recover, showing efforts to rise again with resilience and a sense of social responsibility.

Keywords: Entrepreneur, psychological, earthquake, impact.

Atıf/ to Cite (APA): Marangoz, M., Özkoç, H. H. ve İzci, Ç. (2025). Türkiye’de 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerin girişimcilere psikolojik etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 10(27), 475-490. <https://doi.org/10.25204/iktisad.1655483>

* Bu makele, TÜBİTAK tarafından proje kapsamında desteklenip 06.02.2024’te tamamlanan “06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Girişimcilere Etkileri” isimli 123K923 nolu projeden türetilmiştir.

** ORCID Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İşletme Bölümü, mehmetmarangoz@mu.edu.tr

*** ORCID Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İşletme Bölümü, hatice.ozkoc@mu.edu.tr

**** ORCID Arş. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İşletme Bölümü, cagriizci@mu.edu.tr

Extended Abstract

Introduction and Research Questions & Purpose:

As a result of disasters, issues such as financial losses suffered by businesses, disruptions in customer and supply chains, and limited access to capital can impose significant psychological burdens on entrepreneurs. In this context, entrepreneurs often face psychological disorders such as depression, anxiety, and post-traumatic stress disorder (PTSD). Given the critical role of entrepreneurs in a country's economic growth, the aim of this study is to examine the psychological effects of the Kahramanmaraş-centered earthquakes of February 6, 2023, on entrepreneurs.

Literature Review:

Natural disasters, such as earthquakes, can cause severe mental health problems for both entrepreneurs and employees. From an economic perspective, entrepreneurs contribute significantly in various areas, including increasing national income, reducing unemployment, addressing income distribution imbalances, promoting development and industrialization, and closing deficits in the balance of external payments (Marangoz, 2008). In this context, investments made by entrepreneurs play a crucial role in restoring economic equilibrium to pre-earthquake levels. Therefore, identifying the psychological challenges faced by entrepreneurs during this process and proposing solutions to address them highlight the necessity of prioritizing this issue.

Methodology:

In this study, the in-depth interview technique was employed as a qualitative data collection method. Due to time and budget constraints, in-depth interviews were conducted by appointment with the presidents/officials of the Chambers of Commerce and Industry, Chambers of Commerce, Chambers of Industry, and Commodity Exchanges in the five provinces most affected by the earthquake and economically significant to the region (Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, and Hatay). The qualitative measurement tool was developed by the research team through a literature review in alignment with the study's objectives. The data obtained from the in-depth interviews were transcribed and documented. These transcripts were analyzed through cross-coding by two individuals, and the dimensions derived from the coding process were identified and named accordingly.

Results and Conclusions:

According to the research findings, when examining the psychological effects of the earthquake on entrepreneurs, it is evident that fatalities and injuries play a significant role in these impacts. Many businesses did not reopen or ceased operations due to the death or severe injury of the entrepreneur. Another psychological finding in the study pertains to the effects of the earthquake on entrepreneurs' mental health. It was observed that entrepreneurs experienced severe stress and anxiety following the earthquake, which, in turn, led to uncertainty and concern during the process of rebuilding their businesses. Symptoms of depression were noted due to business losses, and it was understood that this condition could lead to post-traumatic stress disorders. Another significant finding regarding the psychological effects of the earthquake on entrepreneurs was the weakening of their self-confidence. Losing their businesses, failing to reach previous levels of success, or fearing failure while attempting to rebuild their enterprises contributed to a loss of self-confidence. Additionally, resilience against stress emerged as another key dimension. Despite experiencing stress due to the disaster, entrepreneurs were observed to be willing and actively engaged in efforts to revitalize the region. Finally, another dimension of the psychological effects of earthquakes on entrepreneurs was identified as motivation. Financial and logistical support provided by governments, non-governmental organizations, and other institutions in the aftermath of the disaster would serve as a crucial source of motivation for entrepreneurs. It is also believed that such support could accelerate the process of rebuilding their businesses.

1. Giriş

Can kayıplarına ve yaralanmalara neden olabilen doğal afetler, etkilenen ülkeler ile uluslararası toplumu önemli ekonomik maliyetlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Meydana gelen bir afet, kamu harcamaları ve devlet gelirleri açısından ülke ekonomisine büyük bir yük getirmektedir. Bunun yanı sıra toplumları da psikolojik olarak etkilemekte ve toplumsal yapıda değişime neden olabilmektedir.

Tagliazucchi vd. (2023) tarafından yapılan çalışmada İtalya’da 2012 yılında meydana gelen depremin ardından küçük işletmelerin performansı incelenmiştir. Çalışma ile girişimcilerin psikolojik dayanıklılığının, işletmelerin afet sonrası algılanan performansını doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Williams ve Shepherd (2016) tarafından yapılan çalışmada ise Avustralya’da 2009 yılında meydana gelen yangınların ardından, afet mağdurlarının yeni girişimler kurarak hem topluma katkıda bulunduklarını hem de kendi psikolojik iyilik hallerini yükselttikleri gözlemlenmiştir. Bu veriler aynı zamanda girişimciliğin afet sonrası toparlanma sürecinde önemli bir rol oynadığını ortaya çıkarmıştır. Gur vd. (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da afetlerin ardından girişimcilerin oluşacak fırsatları nasıl tanıdığı ve bu aşamada psikolojik etkenlerin rolü incelenmiş, afet sonrası girişimcilik fırsatlarının tanınmasında psikolojik dayanıklılığın önemine dikkat çekilmiştir. Çalışmalarda görüldüğü üzere farklı afetlerin ardından girişimciler, her ne kadar kaygı ve stres yaşasa da sivil toplum kuruluşları (STK) veya devletler aracılığıyla sağlanan motivasyonla psikolojik olarak dayanıklı hale gelerek girişimcilik fırsatlarını değerlendirdiği ve afet bölgelerinin tekrardan canlandırılmasında önemli rol aldığına ulaşılmıştır.

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen ve bölgedeki 11 ilde (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa) ağır can kayıplarına ve büyük yıkımlara yol açan Mw 7,7 ve 7,6 büyüklüğündeki iki ana deprem ile devamında gerçekleşen artçı sarsıntılar, yüzyılın felaketi olarak nitelendirilmektedir.

Asrın felaketi olarak adlandırılan 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerin işletmeler ve girişimciler açısından psikolojik etkileri çok yönlüdür. Afet sonrası kişilerde geleceğe dair belirsizlik, güvenlik kaygıları ve umutsuzluk duyguları yaygın olarak görülebilir. Afetzedeler yakın çevresindeki ölümlerden dolayı yoğun üzüntü, motivasyon kaybı hissedebilir, depresyon haline girebilir. Bununla beraber kişiler afet sırası yaşadıkları korku ve çaresizlik durumlarının bir sonucu olarak travma sonrası stres bozukluğu (tekrarlayan kabuslar, sürekli bir tetikte olma hali) yaşayabilir. Kişilerde uykusuzluk, iştah kaybı ya da aşırı yeme gibi durumlar ortaya çıkabilir. Özellikle çocuklarda içine kapanma ve saldırganlık davranışları gelişebilir. Bu sayılan etkiler bağlamında bu çalışmanın amacı; 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerin girişimciler üzerindeki psikolojik etkilerini ortaya koymaktır.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde ülkemizde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerin girişimcilere psikolojik olarak yansımalarını ele alan başka çalışmanın olmamış olması önemli bir motivasyon unsuru olmuştur. Ayrıca bu depremlerin girişimcilere psikolojik etkilerinin sonuçlarının bilinmesi, bölgenin kalkınması ve afet sonrası toparlanma süreçlerinde önemli bir unsur olacağı ve bu durumun literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Literatür Taraması

2.1. Doğal Afetler ve Girişimcilik

Girişimciler, ülkelerin ekonomik büyümesi ve kalkınması açısından kritik bir rol üstlenmektedir. Hem iş dünyasının hem de toplumsal yapının dinamiklerini harekete geçiren girişimciler, toplumun ihtiyaçlarını tespit ederek bu ihtiyaçları karşılamak için yatırım yapmakta ve bu süreçte toplumsal refaha katkı sağlamaktadır. Yatırımlar sayesinde istihdam artmakta, gelir düzeyi yükselmekte ve bireylerin yanı sıra genel olarak toplumun yaşam standardı iyileşmektedir. Ekonomik perspektiften

değerlendirildiğinde, girişimciler milli gelirin artırılması, işsizliğin azaltılması, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi, kalkınma ve sanayileşmenin yaygınlaşması, dış ödemeler dengesindeki açıkların kapatılması gibi pek çok alanda önemli katkılar sunmaktadır (Marangoz, 2008). Bu bağlamda, girişimcilerin yapacağı yatırımlar, deprem öncesindeki ekonomik dengeye yeniden ulaşılması sürecinde belirleyici bir role sahiptir. Dolayısıyla, girişimlerin bu süreçte karşılaştıkları sorunların ve çözüm önerilerinin tespit edilmesi, bu konuda bir önceliklendirme yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Deprem gibi doğal afetler, ticari işletmelerin günlük faaliyetlerini sektöre uğratarak işletme performansında belirgin düşüslere yol açabilmektedir. Doğal afetlerin küçük işletmeler üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar, bu işletmelerin afetlere karşı oldukça savunmasız olduğunu göstermektedir (Khan ve Sayem, 2013; Sydnor vd., 2017; Corey ve Deite, 2011; Mahto vd., 2022). İşletme ölçeği dikkate alındığında, büyük işletmelerin küçük işletmelere kıyasla afetlerden sonra daha hızlı toparlanma olasılığına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumun nedenlerinden biri, küçük işletmelerin fiziksel ve duygusal iyileşme süreçleri dahil olmak üzere risklerin azaltılması ve yönetilmesi noktasında daha sınırlı mali ve teknik kaynaklara sahip olmasıdır. Ayrıca, sermaye erişiminin kısıtlı olması ve coğrafi çeşitliliğin bulunmaması, küçük işletmelerin bir afet sonrasında uzun vadeli olumsuz etkilere maruz kalma ihtimalini artırmaktadır (Fabeil vd., 2019). Bu bağlamda, Cochrane (1992) işletmelerin istihdam, mal ve hizmet üretimi ile vergi gelirine katkıları nedeniyle, özellikle küçük işletmelerin afet sonrası hayatta kalma ve başarılı olma potansiyelinin düşüklüğünün, bu işletmeleri kurtarma ve destek çabalarının kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada özellikle afet sonrası bireylerin psikolojik etkilerinin hafifletilmesi, işletmelerin tekrar işlerlik kazanabilmesinde önemli motivasyon unsuru olabilir. Dolayısıyla bu çalışma ile elde edilen bulgular, girişimcilerin varlıklarını ve faaliyetlerini devam ettirmeleri açısından önem arz etmektedir.

Doğal afetlerin girişimciler üzerine etkileri çok yönlüdür. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bağlamında bu alanda çok az çalışma bulunmaktadır (Samantha, 2018). Doğal afetlerin girişimciler üzerindeki psikolojik etkileri ile ilgili yapılan akademik çalışmaların özeti Tablo 1’de verilmiştir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında psikolojik etkiler farklı boyutlarda ele alınmaktadır. Bununla beraber literatürde depremlerin girişimciler üzerindeki psikolojik etkisini bütüncül bir biçimde ele alan çalışmanın olmadığı görülmektedir.

Tablo 1. Doğal Afetlerin Psikolojik Etkileri Konusunda Yapılan Çalışmalar

Yazar/Yazarlar	Ana boyutlar	Alt boyutlar
Ademola vd. (2016)	Psikolojik	Ölümler, yaralanmalar
Bradshaw (2004)	Doğrudan	Yaşam kaybı
	Dolaylı	Ruh sağlığı ve şiddet
Stevenson vd. (2017)	Psiko-sosyal	Toplumsal destek ve uzun vadeli psiko sosyal etkiler
Altun (2018)	Psikolojik	Can kayıpları, fiziksel ve ruhsal hasarlar
Fabeil vd. (2019)	Psikolojik	Fiziksel ve duygusal hasar.
Jogia vd. (2014)	Psikolojik	Kültür
Yang ve Bae (2022)	Psikolojik	Travma sonrası stres bozukluğu (afet sonrası)

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

2.2. Doğal Afetlerin Girişimciler Üzerindeki Psikolojik Etkileri

Doğal afetler, yalnızca fiziksel yıkıma ve ekonomik kayıplara yol açmakla kalmaz, aynı zamanda derin ve kalıcı psikolojik etkiler bırakabilir. Kadınlar, genç bireyler ve yüksek sayıda can kaybı yaşayan afet mağdurları, diğer gruplara kıyasla daha ciddi psikolojik etkilerle karşı karşıya kalabilmektedir. Geçici semptomlar uzun vadeli ciddi reaksiyonlardan daha yaygın olsa da, doğal afetlerin psikolojik etkilerinin üç ila beş yıl boyunca sürebileceği ifade edilmektedir. Bu tür psikolojik tepkiler, afetin doğrudan neden olduğu stres faktörlerinden (örneğin, aile üyelerinin ölümü veya

yaralanması, mal, mali varlık ya da iş kaybı vb.) kaynaklanabileceği gibi, toplumsal yaşamın sosyal dokusunun bozulmasından da ortaya çıkabilir. Ayrıca, yardım alma, konut edinme veya sigorta geri ödemesi için başvuru süreçlerinin yarattığı stres de bu reaksiyonların ortaya çıkmasında etkili olabilir (Krug vd., 1998).

Girişimcilerin özellikle afet sonrası yaşadığı stres, kayıpların boyutu ve afetin etkilerinin girişimcinin girişimcilik faaliyetlerine olan doğrudan yansımalarıyla ilişkilidir. İşletmelerin maddi kayıpları, müşteri ve tedarik zincirindeki aksamalar, sermaye erişiminin sınırlanması gibi sorunlar girişimcilerde ciddi psikolojik yükler oluşturabilir. Bu bağlamda, girişimciler genellikle depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik rahatsızlıklarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Fiziksel, duygusal, zihinsel, davranışsal ve sosyal bozukluklar dahil olmak üzere, insanların afetlerle karşılaştıktan sonra gelişen semptomlar TSSB olarak tanımlanır. TSSB, aşılması güç bir olayın ardından ortaya çıkan fizyolojik, psikolojik ve duygusal bir bozukluktur (Dilmaç, 2022). Asrın felaketi sonrasında 11 ilde yaşayan girişimcilerin fizyolojik, psikolojik ve duygusal anlamda ciddi sorunlar yaşadıkları söylenebilir.

Girişimcilerin güven duygusu ve motivasyonu da afet sonrası süreçte olumsuz etkilenebilir. İşlerini yeniden inşa etmek veya yeni girişimlerde bulunmak için gerekli olan cesaret ve dayanıklılık, afetin getirdiği belirsizlikler ve kaynak eksikliği nedeniyle zayıflayabilir. Ayrıca, sosyal destek ağlarının kaybı ve toplumsal yaşamın bozulması, girişimcilerin psikolojik iyi oluşunu daha da zorlaştıran faktörler arasında sayılabilir. Bu çalışma kapsamında, depremin girişimciler üzerindeki psikolojik etkileri literatür taramasıyla değerlendirilmiş ve Tablo 4'te yer alan doğal afetlerin psikolojik etkilerine ilişkin boyutlar (ölümler ve yaralanmalar, ruh sağlığı, güven/güvensizlik, motivasyon ve strese karşı dayanıklılık) şeklinde ele alınmıştır.

Dünya genelinde afet riskini azaltmaya yönelik yoğun çabalara rağmen, depremler hala ağır bir bedel ödetmekte ve dünya çapında en ölümcül doğal afet olmaya devam etmektedir. Yoğun kentsel nüfus merkezleri, bu bağlamda yüksek derecede savunmasız olarak bilinmektedir (Shapira vd., 2016). Doğal afetlerin yol açtığı ölüm, yaralanma, hastalık ve şiddet gibi olumsuzluklar nedeniyle hane halkının gelirlerinde azalma meydana gelirken, sağlık harcamalarında ise artış gözlemlenmektedir. Afet sonrası oluşan kayıpları telafi etmek amacıyla tüketim seviyesinde yükseliş yaşanmakta ve önceden birikmiş sermaye stokları kullanılmaktadır. Söz konusu sermaye stoklarının zararları azaltmak için harcanması, kısa ve orta vadede refah sağlarken, uzun vadede ise üretime ayrılması gereken sermaye miktarını düşürerek ekonomik refahı olumsuz etkileyebilmektedir. (Aydınbaş, 2023). Bu noktada deprem anı ve sonrasında sağlanacak ekonomik ve sosyal destek ve yardımlar iyi planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Ruh sağlığı günlük yaşamla yakından ilgilidir ve işe karşı tutumumuzu ve iş verimliliğimizi etkiler. Araştırmalar aynı zamanda akıl hastalığının bireyler ve toplum için maliyetli olabileceğini de göstermektedir. Ciddi akıl hastalıkları intihara dahi yol açabilir. Dünya çapında her yıl yaklaşık 703.000 kişi intihar nedeniyle ölmektedir. Bu nedenle ruh sağlığı sorunlarının nedenlerini araştırmak bireylerin, ailelerinin ve bir bütün olarak toplumun refahı açısından hayati önem taşımaktadır (Zhang vd. 2022). Deprem gibi doğal afetler girişimcilerin ve çalışanların üzerinde ciddi ruh sağlığı sorunlarına neden olmaktadır.

Özgüveni yüksek bir birey, çalışmaktan kaçınmaz, sürekli gelişme arzusu taşır, mükemmeli hedefler ve içinde bulunduğu koşulların gerekliliklerini yerine getirmeye çaba gösterir. Girişimciler açısından özgüven, sahip olunması gereken önemli bir nitelik olarak değerlendirilmektedir. (Marangoz, 2020). Kişiler yaşadığı yerin kültürünü almış, belli bir sosyal ağ oluşturmuştur. Depreme rağmen başka bir şehre giderek bu ağı da kaybetmek istememektedir. Burası bildiği, yaşadığı gördüğü bir yerdir ve alışkanlıkları bulunmaktadır. Küçük bir yerde oluşturduğu ilişkilerle güven ortamı yaratmıştır. Büyük bir kente gittiğinde o güven ortamını bulamayabilir (Reyhanoğlu ve Habiboğlu, 2023). Dolayısıyla deprem sonrası göç eden girişimcilerin kendi memleketlerine dönmeleri ve

girişimcilik faaliyetlerine burada devam etmeleri, psikolojik sorunlarının üstesinden daha kolay gelebilmelerinde yardımcı olabilir.

Doğal afetler, bireylerin psikolojik sağlığını çeşitli açılardan olumsuz etkileyebilir. Doğal afetler, Hem kısa hem de uzun vadede ruhsal sorunlara neden olarak, afetlerden etkilenen bireyler ve toplum üzerinde ciddi bir zihinsel sağlık yükü oluşturma potansiyeline sahiptir. Dayanıklılık, doğal afetler ve ruh sağlığı tartışılırken dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. Dayanıklılık, bireylerin olumsuzlukların ardından olumlu bir şekilde uyum sağlama kapasitesini içeren dinamik bir süreçtir. Etkilenenler için yalnızca güvenlik, umut ve iyimserlik duygusunu artırmaya yardımcı olmakla kalmayıp aynı zamanda sosyal bağlılığı teşvik etmeye de hizmet edebilir (Saeed ve Gargano, 2022). Bu noktada girişimcilerin iş kurma sürecinde öncelikle güçlü bir motivasyona sahip olması gerekir. Finansman dahil tüm diğer etkenler güçlü bir motivasyondan daha anlamlı değildir. Girişimci yeni bir iş kurarken (Marangoz, 2020) ve özellikle de doğal afet sonrası birçok belirsizliğin ve riskin olduğu bir ortamda işini tekrar hayata geçirirken pek çok sorun ve zorlukla karşılaşabilir. Girişimcinin dayanıklılığı, kendine güveni ve motivasyon faktörleri bu sorunların aşılmasında önemlidir. Bastak ve Tekin (2021) tarafından yapılan çalışmada, dayanıklılığın girişimcilik eğilimini pozitif şekilde etkilediği sonucuna ulaşılması da dayanıklılığın önemini kanıtlar niteliktedir.

3. Materyal ve Yöntem

3.1. Evren ve Örneklem

Türkiye’de 06 Şubat 2023 depremlerinden etkilenen illerde imalat sanayi firma sayıları Tablo 2’de verilmektedir. Bu iller içerisinde en fazla firmaya Gaziantep sahiptir. Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın (2023) raporuna göre; bölgede toplam 38 adet Organize Sanayi Bölgesi (OSB) yer almaktadır. Bu OSB’lerde 4.997 firma bulunmakta ve yaklaşık 550.000 kişi istihdam edilmektedir. 38 OSB’nin 4’ü Adıyaman’da, 6’sı Kahramanmaraş’ta, 5’i Hatay’da, 5’i Gaziantep’te ve 3’ü Malatya’da yer almaktadır. Yine deprem bölgesinde 116 adet Küçük Sanayi Sitesi (KSS) yer almakta ve bu KSS’lerde 31.127 işyeri vardır. 116 adet KSS’nin 5’i Adıyaman’da, 10’u Kahramanmaraş’ta, 12’si Hatay’da, 15’i Gaziantep’te ve 9’u Malatya’da yer almaktadır. Bu veriler ışığında araştırma örnekleme depremden en çok etkilenen Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Gaziantep ve Hatay illerini kapsamaktadır.

Tablo 2. Deprem Bölgesindeki İmalat Sanayi Firma Sayıları (2023)

İl	Büyük	Orta	Küçük	Mikro	Toplam
Adana	28	126	886	8.308	9.378
Adıyaman	4	13	96	1.817	1.930
Diyarbakır	4	34	285	3.209	3.532
Elâzığ	3	12	124	1.703	1.842
Gaziantep	152	308	1.269	11.798	13.527
Hatay	23	60	285	4.148	4.516
Kahramanmaraş	55	92	301	3.863	4.311
Kilis	-	8	26	358	392
Malatya	7	43	194	2.682	2.926
Osmaniye	6	17	71	1.467	1.561
Şanlıurfa	2	66	232	3.366	3.666
Toplam	314	779	3.769	42.719	47.581

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023: 96).

"Ticaret ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları", "Sanayi Odaları", "Deniz Ticaret Odaları", "Ticaret Borsaları" ve "Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği" Kanunu Madde 9’a göre; “ticaret siciline kayıtlı tacir ve bu kanuna göre sanayici sıfatına haiz tüm gerçek ve tüzel kişilerle şubeleri ve fabrikaları, bulundukları yerin bu kanun gereğince mensup

olacakları odalarına veya ajanlıklarına kaydolmaya mecburdurlar” denmektedir. Buna göre ilgili il ve ilçelerdeki tacirler ve üreticiler bu odalara kaydolmak zorundadır ve yine aynı kanun madde 5’te odaların görevleri yer almaktadır. Buna göre de ilgili oda üyeleri adına birçok iş ve işlemleri yapmaktadırlar. Deprem bölgesinde yer alan illerde ilgili kanuna göre kurulmuş Ticaret ve Sanayi Odası, Sanayi Odası, Ticaret Odası ve Ticaret Borsaları vardır. İlgili kanun ve uygulamalara göre bu borsa ve odalar, kayıtlı üyelerinin (girişimcilerin) bulundukları bölgede temsilcileridir. Bu nedenle girişimcilerin temsilcisi olan bu kurumlardan depremin etkileri ile ilgili bilgilerin alınması önemlidir. Bu bağlamda örnekleme dahil edilen illerdeki ilgili kurumların yetkilileri ile derinlemesine görüşmeler yapılarak girişimcilerin deprem sonrası durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma teknikleri benimsenmiştir. Gegez’e (2015) göre, nitel araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular keşif niteliğinde olup, problemlerin tanımlanmasında veya gelecekte test edilecek hipotezlerin oluşturulmasında kullanılmaktadır. Nitel görüşmeler aracılığıyla elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2000) göre, içerik analizinin temel amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve aralarındaki ilişkilere ulaşmaktır. Bu bağlamda, elde edilen veriler dört aşamada analiz edilmiştir. Bu aşamalar; verilerin kodlanması, temaların belirlenmesi, kodlar ile temaların düzenlenmesi ve tanımlanması ile bulguların yorumlanması şeklinde sıralanmaktadır.

3.2. Derinlemesine Görüşme Katılımcıları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme formu yöntemi, benzer konulara odaklanarak farklı bireylerden aynı türde verilerin elde edilmesini sağlamak amacıyla oluşturulmaktadır. Görüşme formu, araştırma problemine ilişkin tüm boyutların ve olası sorunların kapsamlı bir şekilde ele alınmasını güvence altına almak için geliştirilmiş bir tekniktir. (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Çalışma amaçlarına uygun olarak oluşturulan mülakat formu için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Etik Kurulundan izin alınmıştır (Tarih 23.05.2023, Protokol No 230059 ve Karar No 61). Çalışmada zaman ve bütçe kısıtları nedeniyle depremden en çok etkilenen ve aynı zamanda ekonomik olarak da bölgenin en önemli beş (Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Gaziantep ve Hatay) ilindeki Ticaret ve Sanayi Odası, Ticaret Odası, Sanayi Odası ve Ticaret Borsası başkanları/yetkilileri ile randevu alınarak derinlemesine görüşme yapılmıştır. Her bir görüşmenin yapıldığı yer ve süresi Tablo 3’te görülmektedir. Görüşme öncesinde her bir katılımcıdan görüşmenin ses kaydının yapılıp yapılamayacağı sorulmuş ve kabul ettikleri için görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Tablo 3. Mülakat Görüşme Süreleri ve Ortamları

Katılımcı	Görüşme Tarihi	Süre (Dakika)	Ortam
Kurum 1-1	2 Ekim 2023	40	İşyeri
Kurum 1-2	2 Ekim 2023	35	İşyeri
Kurum 1-3	2 Ekim 2023	39	İşyeri
Kurum 2-1	3 Ekim 2023	75	İşyeri
Kurum 2-2	3 Ekim 2023	53	İşyeri
Kurum 3-1	4 Ekim 2023	58	İşyeri
Kurum 3-2	4 Ekim 2023	65	İşyeri
Kurum 4-1	5 Ekim 2023	33	İşyeri
Kurum 4-2	5 Ekim 2023	62	İşyeri
Kurum 5-1	6 Ekim 2023	29	İşyeri
Kurum 5-2	6 Ekim 2023	30	İşyeri

3.3. Nitel Ölçme Aracının Geliştirilmesi

Bu çalışmada, niteliksel veri toplama aracı olarak derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Punch'a (2005) göre, derinlemesine görüşme, bireyleri anlamak için en etkili yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. İnsanların gerçekliğe dair algılarını, anlamlandırmalarını, tanımlamalarını ve gerçekliği inşa etme biçimlerini kavramanın en güçlü yollarından biri olan bu teknik, araştırmacıya önemli bir esneklik avantajı sunmaktadır. Derinlemesine görüşme yöntemi, elde edilmek istenen bilgilere yön verecek soruların önceden hazırlanmasına rağmen, görüşme esnasında bu soruların yeniden yapılandırılmasına ve tartışılmasına olanak tanımaktadır. Araştırmacı başlangıçta belirlenen amaca uygun sorular hazırlasa da bu görüşme türü katılımcılara kendi düşüncelerini ve katkılarını serbestçe ifade edebilme fırsatı sunmaktadır (Şanlıer Yüksel, 2008). Ayrıca, katılımcıların verdiği yanıtlar ve gösterdiği tepkiler doğrultusunda görüşme süreci şekillendirilebilmektedir. Bunun yanı sıra, görüşme sırasında ortaya çıkabilecek olası sorunların önceden tespit edilmesi ve araştırmacının görüşme becerilerini geliştirmesi de mümkün olmaktadır (Güven, 2010). Nitel ölçme aracı çalışmanın amacına uygun olarak literatür taraması yapılarak çalışma ekibi tarafından oluşturulmuştur. Görüşme yapılan ilk kurum yetkilisinden sorular hakkında geri bildirim alınmış ve verilen bilgiler doğrultusunda soruların akışı düzenlenerek (etik kurul tarafından onaylanan yarı yapılandırılmış mülakat formundan soru çıkarma ve soru ekleme yapmadan) Ek-1'de yer alan soru formuna son şekli verilmiştir ve görüşmelerde bu form kullanılmıştır. Araştırmada, katılımcıların belirlenecek sonuçlara dair bir zarar görmemesi ve araştırma etiği bakımından gerçek adlarının kullanılmayacağı belirtilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler öncelikle deşifre edilmiştir. Araştırmacıların aldıkları notlar ve katılımcıların görüşme sırasında söylediklerinin tamamı deşifre edilip yazıya dökülmüştür. Bu dokümanlar iki kişi tarafından çapraz kodlama ile analiz edilmiş ve kontrol amaçlı yapılan çapraz kodlama sonucu elde edilen boyutlar Tablo 4'teki boyutlara indirgenmiş ve isimlendirilmiştir. Dolayısıyla depremin girişimcilere psikolojik etkileri Tablo 4'teki şekliyle 5 boyutta ele alınmıştır. Nitel görüşmeye katılan kurumlardan (yetkililerin) elde edilen verilerin analizi sonucunda her bir boyutun kurum bazında değerlendirmeleri de yapılmış olup Tablo 4'teki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 4. Depremin Psikolojik Boyutları ve Etkileri

	Psikolojik Boyutları	Kurum 1-1	Kurum 1-2	Kurum 1-3	Kurum 2-1	Kurum 2-2	Kurum 3-1	Kurum 3-2	Kurum 4-1	Kurum 4-2	Kurum 5-1	Kurum 5-2
1	Ölümler ve yaralanmalar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2	Ruh sağlığı	✓					✓	✓			✓	✓
3	Kendine güven/güvensizlik				✓							
4	Strese karşı dayanıklılık			✓	✓						✓	
5	Motivasyon		✓	✓		✓	✓					✓

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4. Bulgular

Ölümler ve yaralanmalar: Doğal afetler nedeniyle meydana gelen insan kayıpları ve ekonomik zararlar son elli yılda artış göstermiştir (Dewan ve Dewan, 2013). Bu eğilimin, artan kentleşme, yükselen nüfus, derinleşen sanayileşme ve kötüleşen küresel çevresel ve iklim değişikliği nedeniyle devam etmesi muhtemeldir. Örneğin, 1950 ile 1979 yılları arasında dünya genelinde 1.779 doğal

felaket meydana gelmiş, 4.860.449 can kaybı, 1.372.606 yaralanma ve 78 milyar dolarlık mülk zararı yaşanmıştır. Ancak 1980 ile 2015 yılları arasında rapor edilen doğal felaket sayısı, 1950-1979 dönemindekine yaklaşık 6,5 katına çıkarak 11.494'e ulaşmıştır. Bu dönemde, 2.599.237 can kaybı, 6.354.195 yaralanma ve 2,71 trilyon dolarlık mülk zararı meydana gelmiştir (Shen vd., 2018). Asrın felaketinden etkilenen 11 ilin 2022 yılı verilerine göre toplam nüfusu 14.013.196 kişidir. Bu bölgedeki nüfus, ülke genel nüfusunun %16,4'ünü oluşturmaktadır. Söz konusu nüfusun 13.553.283 kişilik bölümü (toplamın %96,7'si) il ve ilçe merkezlerinde ikamet ederken, geri kalan kesim ise belde ve köylerde yaşamını sürdürmektedir (459.913 kişi, toplam nüfusun %3,3'ü). Ayrıca, bölgede geçici koruma statüsünde bulunan 1.738.035 kişilik bir göçmen nüfusu da mevcuttur (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Göçmen nüfus ile birlikte deprem bölgesinin toplam nüfusu 15.751.231 kişidir.

Asrın felaketi olarak adlandırılan 6 Şubat depremleri hem etkilediği nüfus hem de ekonomik etkileri bakımından Türkiye'nin yaşadığı en büyük doğal afettir. Bu depremler şiddet ve kapsadığı alan açısından bakıldığında yakın tarihte eşi benzeri olmayan felaketlerdir (Kaya vd. 2023). Depremde girişimcinin ölmesi ya da ağır yaralanması nedeniyle birçok iş yeri açılmamıştır ya da faaliyetini sonlandırmıştır. Bunu katılımcılar şu şekilde ifade etmektedir:

“Adıyaman'daki Ticaret Odası sicil müdürlüğüne gidin. Orada bir hayli azalmıştı ama hala vefatlar sebebiyle yetki devir işlemleri yapıliyordur. Mesela çocuklar hani bütün ortaklar öldü. O şirketin bir şekilde devam etmesi lazım, oradaki gündemler, bunlar da. Prosedürel işler de, bürokratik işler de”- Kurum 1-2.

“Yani şöyle biz yaklaşık 1.000 kişiye ulaşamadık. Bunlar tabii telefonunu kaybeden işte yaşamını yitiren, buradan göç eden telefonunu değiştiren vb. nedenlerle ulaşamadık”- Kurum 3-2.

“Bu depremde tabii ki birçok insan öldü tabi yani yüz bine yakın kayıp var”- Kurum 5-2.

İçişleri Bakanlığı tarafından 24 Nisan 2023'de yapılan açıklamaya göre, 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen depremler sonucunda yaşamını yitiren kişi sayısı 50.783 olarak bildirilirken, yaralı sayısının ise 107.204 olduğu ifade edilmiştir (TMMOB, 2023). Bu kadar can kaybı ve yaralanmalar, girişimciler ve çalışanları üzerinde ciddi psikolojik sorunlara neden olmuştur.

Ruh sağlığı: Doğal afetlerin, TSSB, depresyon ve anksiyete gibi ruh sağlığı sorunları riskini artırdığı bilinmektedir. Bir afetin etkisi kısa vadede daha uzun süreye uzanabilir; uzun vadeli ruh sağlığı etkileri olabilmektedir. Özellikle endişe verici olan, yapılmış çalışmalarla büyük afetlerden sonra intihar düşünceleri ve intihar oranlarında gecikmeli bir artış bulunmuş olmasıdır. Ruh sağlığı sorunları geliştirme riskine yol açan birçok risk faktörü bildirilmiştir, bunlar arasında düşük gelir ve aile üyelerinin ve mal varlığının kaybı gibi günlük yaşamla ilgili faktörler bulunmaktadır (Ando vd., 2017). Depremlerin de bireylerin ruh sağlığı üzerinde etkiler bırakmakta ve katılımcılar bunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Kimi kalifiye şeyler diyor ki ben yok kalacağım ama yerim yok diyor. Bir de sürekli artçıların olduğu yerde artık insanlar psikolojik, ailesini alıyor veya deprem şeyinde, barınma imkânı buldu, illerden geri dönmedi”- Kurum 2-1.

“Şu anda bence insan kaynakları ve en çok da yapılaşma ve psikolojik yönü var diye düşünüyorum açıkçası”- Kurum 1-1.

Depremden kimlerin ve hangi düzeyde etkilendiğini belirlemek amacıyla, genellikle bireylerin olayın merkezine olan yakınlıkları dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu çerçevede, depreme doğrudan maruz kalan, enkaz altında kalan, yakınlarını ve sevdiklerini kaybeden, yaralanan ya da yaşadığı fiziksel ve sosyal çevrede köklü değişikliklere uğrayan bireyler, duygusal açıdan çok

daha derin etkiler hissedebilmektedir. Bununla birlikte, afet bölgesinde tanıdıkları ve sevdikleri bulunan kişiler, olaya doğrudan tanıklık edenler, görevli ya da gönüllü olarak destek sağlayanlar ve yardım süreçlerine dâhil olan toplumun geniş bir kesimi de depremde çeşitli düzeylerde etkilenmektedir (Bıçakçı ve Ergüney Okumuş, 2023). Dolayısıyla depremin etkilediği çok geniş bir kitle vardır ve katılımcıların da belirttiği gibi bu etkiler uzun süre devam etmektedir.

“Ama her şeyin başında bu kalanlar için bizim psikolojik destek vermemiz lazım. Yıkımlar devam ediyor hâlâ. O büyük bir psikolojik baskı insanların üzerinde. Çünkü 7-8 ay olmuş ve halen yıkımlar devam ediyorsa gördüğü zaman bile zaten şey kalmıyor, o heves kalmıyor” - Kurum 3-2.

“Önce sağlık mı, güvenlik mi yoksa yangın varsa yangın mı vesaire gibi? Çünkü yangın da oldu. Biz de yani insanlar sıkıştığı enkazlarda yandı. Canlı canlı yandı. Çünkü çıkacak yeri yok” - Kurum 5-1.

Deprem gibi yıkıcı afetlerin ardından, genellikle bireylerde ortaya çıkan zorlayıcı psikolojik belirtilerden söz edilmektedir. Ancak, acı verici deneyimlerin ardından insanların güçlenebildiği, başa çıkma becerilerini geliştirdiği ve olumlu yönde değişimler yaşadığı da gözlemlenmektedir (Bıçakçı ve Ergüney Okumuş, 2023). Katılımcılar bu durumu şu şekilde dile getirmektedir:

“Yani şöyle bir kere psikolojik etkisi de çok fazla zaten. İlk başlarda belki 3-5 ay, hani böyle bir psikolojik deprem, herkes bir kaçma eğiliminde. Ama şimdi toparlanma eğilimine girdi. Yani herkes artık bundan ne yapabilirim, nasıl çıkarım, nasıl geri toparlar eski hayatımı dönerime döndü insanlar. Biliyorsunuz bunun psikolojik yanı bu zaten” - Kurum 1-1.

Depremden sonra girişimcilerin yaralarının sarılarak (fiziki mal kaybı, ölüm ve yaralanmaların) en kısa sürede normal hayata dönmeleri için çalışmaların özellikle kamu ve STK işbirliği ile uzun süreli ve planlı bir şekilde yapılması gerekir. Deprem sonrası girişimcilerin toparlanarak tekrar girişimcilik hayatına dönmesi kendine güven sağlaması açısından önemlidir.

Kendine güven/güvensizlik: Deprem gibi büyük afetler, girişimcilerin zorluklarla başa çıkma becerilerini test eder. Eğer girişimci, afet sonrası işini yeniden toplama konusunda başarısız olursa, bu durum kendine olan güveni zayıflatabilir. Ayrıca, afet sonrası uzun süreli belirsizlik, girişimcinin karar alma süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Ancak bazı girişimciler, depremlerden sonra yaşadıkları zorluklara rağmen, deneyimlerinden ders çıkararak daha güçlü bir şekilde geri dönebilirler. Afet sonrası yapılanma süreci, girişimcinin dayanıklılığını artırabilir ve gelecekteki krizlere karşı daha hazırlıklı olmalarına yol açabilir. Bu tür deneyimler, kendine güveni pekiştirebilir. Ayrıca deprem gibi afetler, bazı girişimciler için yeni fırsatlar yaratabilir. Örneğin, afet sonrası yeniden inşa süreci, inşaat, lojistik, tedarik veya sigorta gibi sektörlerde fırsatlar doğurabilir. Bu fırsatlar, girişimcilerin kendine olan güvenlerini artırabilir, çünkü olumsuz bir durumu avantaja dönüştürme yeteneklerini pekiştirebilirler.

“İnsanlar bir defa şey olarak yani sadece maddi bir de psikolojik olarak rahat değiller. Herkes çünkü yılların birikimini kaybetti. Tekrardan adam yeniden düzen kurmak içinden gelmiyor insanın” - Kurum 5-2.

“Yani bizim maneviyatımız da gitti. Bence daha toparlanmamız biraz çok zor, zaman alır” - Kurum 3-1.

Girişimcilikte en önemli faktörlerden biri motivasyondur. Girişimcinin, afet sonrası uzun süreli belirsizlik, işlerin gecikmesi ve işini yeniden toplama konusundaki başarısızlığı kendine olan güveni zayıflatabilir ve bu durum girişimcinin karar alma süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Strese karşı dayanıklılık: Çalışma yaşamında stres kaynağı olan birçok psikolojik ve sosyolojik faktör vardır. İş yaşamında yoğunluk, sinir bozukluğu, satışların düşmesi, aile yaşamında ve sosyal yaşamda değişim, ekonomik koşullardaki değişim, geleceği öngörememe (Marangoz, 2020)

gibi birçok neden girişimcilerde strese neden olabilir. Deprem gibi beklenmeyen durumlar da girişimcilerde ciddi ve uzun süreli strese neden olabilir. Bunun için toplumsal destek önemlidir ve katılımcılarda bu durumu açıkça belirtmektedir.

“Ama bakın bunlar hep psikolojik ya bu bu geçicidir, bu düzelir. Çünkü şöyle Gaziantep ayakta olmasa bile ben ayaktayım demek zorunda”- Kurum 1-3.

“Buradaki nitelikli elemanı, hocayı, akademisyenleri elimizde tutabilmemiz için buraya ekstra bir şeyler vermeniz lazım. Zaten burada insanlar sıkıntılı, psikolojik açıdan, e sosyal hayat dediğim gibi kısıtlı, bunlara ya ekstra bir maaş desteği mi verilir, bunlara bilmiyorum”- Kurum 1-3.

Deprem gibi doğal afetlerin etkileri, olayın gerçekleşmesinin ardından da sürmektedir. Afet sonrasında hayatta kalan insanlar hem fiziksel hem de psikolojik stresle karşı karşıya kalabilmektedir. Özellikle depremler, gençler arasında yüksek oranda psikiyatrik sorunların ortaya çıkmasına neden olmakta ve bu durum uzun vadede bireylerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Türkiye Earthquakes Recovery and Reconstruction Assesment (TERRA), 2023). Yapılan bir araştırma, yakınlarını kaybetmenin acısını yaşayan depremzedelerin psikolojik stres seviyelerinin arttığını ve buna bağlı olarak yaşam kalitelerinin belirgin şekilde düştüğünü ortaya koymaktadır (Seplaki vd., 2006). Bu nedenle girişimcilerin stresle başa çıkabilmeleri için desteğe ihtiyaçları vardır. Bu durumu katılımcılar şu şekilde ifade etmektedir:

“Ben birçoğunu biliyorum ailelerini il dışına götürmüş kendi burada, yani adam, yani burada yaşam zorlaşmış abi, yani şimdi yani bir korku bir şey var, bir şeye çok farklı yerlere insanları sokamıyorsun”- Kurum 2-1.

“Burada halen insanlar evi sağlam olsa da girmeye çekiniyor. Artçılar geliyor, yaşadığı o psikolojik durumdan çıkamıyor insanlar. Verilen zaten psikolojik destek de çok az insanlara”- Kurum 5-1.

Ayrıca doğal afetlere karşı aile şirketlerinin dayanıklılığı için; ailenin sosyal sermayesi, ailenin sosyo-duygusal zenginliğinin korunması ve aile bağlantıları önemlidir. Süreçte zorluklarla yüzleşmede kontrolü elinde bulunduran ailenin üyeleri arasındaki ve aile ile dış paydaşlar arasındaki ilişkileri de önemlidir. Deprem gibi doğal afetler, bir topluluğun kaynakları ve ilişkileri üzerinde geçici olarak ortaya çıkan dışsal şoklardır. Bu şoklar, varlıkların tükenmesini ve kamu hizmetlerine ve altyapılarına, evler gibi özel mülkiyete ve girişimcilik fırsatlarına ve faaliyetlerine zarar verir. Travmatik olaylar olarak, girişimciler ve firma paydaşları da dahil olmak üzere ilgili kişiler üzerinde kalıcı etkiler yaratır ve yüksek düzeyde fiziksel ve psikolojik acılara neden olur. Dolayısıyla bunlar, ilgili firmaların performansı açısından ciddi olumsuz sonuçları olan travmatik olaylar olarak değerlendirilebilir (STK vd. 2020).

Motivasyon: Afetlerin ardından, girişimciler topluma hizmet etme ve afet sonrası toparlanma sürecine katkıda bulunma motivasyonu duyabilirler. Özellikle, afet sonrası toplumun temel ihtiyaçlarını karşılayacak ürünler veya hizmetler sağlamak, girişimciler için hem toplumsal bir sorumluluk hem de iş fırsatı olabilir. Ayrıca afet sonrası, hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve diğer organizasyonlar tarafından sağlanan mali ve lojistik destek, girişimciler için önemli bir motivasyon kaynağı olabilir. Bu destekler, çok yönlü olmalıdır ve girişimcilerin işlerini yeniden kurmalarını hızlandırabilir. Katılımcılar bunu şu şekilde açıklamaktadırlar.

“Moral kesinlikle moral ve motivasyon gerekiyor... bir kere moral, moral ve motivasyon. Bu da ne olacaktır? Şehirdeki belirsizlik giderilmesi gerekiyor. Çocuk çarşıda dükkânı var, bir dükkânı da yok, birkaç dükkânı var, hala akıbetini bilmiyor. Şu bile ne olacak, yani ne olacak? Şöyle bir açıklama, hani yetkililerden ya biz bu dükkânları yapacağız ama size 3 yıl sonra teslim edeceğiz. Böyle bir açıklama bile inanın ki”- Kurum 2-2.

“Şüphesiz oldu yani, çünkü işte şimdi bir girişimcinin bir girişime adım atabilmesi için illa ilk başta bir cesaretlendirilmesi gerekir”- Kurum 1-3.

“Potansiyel girişimci karamsar gençler de karamsar... Hatta ben de eğer genç çocuklarım olmasaydı ben de bu işi bırakırdım. 55 yaşındayım. Ben bu saatten sonra tekrardan sıfırdan başlayacak güç kalmadı. Birçok arkadaşımın görüşüyorum böyle mesela yaşı 60, 70 olanlar, çoğu işi bırakmak istiyor çünkü biz bu yaştan sonra 60-70 yaşından sonra tekrardan sıfırdan bir düzen kurmak gerekiyor. Adamın bütün iş yeri düzeni her şeyi bozulmuş, ben diyor, bu yaştan sonra 60-70 yaşından sonra gelip de diyor bu memlekette tekrardan düzen kurmam zor”- Kurum 5-2.

“STK’lar uzun vadede de girişimcilere moral ve motivasyon aşılama, devletin yanınızda olduğunu, bizlerin sizin yanınızda olduğumuzu empoze etmesi gerekiyor. Hani devletin bu noktada fiyatı yüksek, yüksek alanını hacmini yüksek tutması çiftçi nezdinde çok iyi oldu. Diliyoruz ki her sene böyle olsun”- Kurum 3-1.

Deprem sonrası süreçte yapılması gereken alt ve üst yapı çalışmalarının yanı sıra, topluma ve bireylere yönelik psikolojik destek faaliyetlerinin zaman geçirilmeden ve belirli bir plan dahilinde yapılması, yani belirsizliklerin giderilmesi girişimcilerin motivasyonu ve cesaretlendirilmesi açısından önemlidir. Bunun için özellikle gençlerin girişimciliğe yönlendirilmesi ve teşvik edilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

5. Sonuç ve Öneriler

Doğal afetler, çok sayıda can kaybının yanı sıra binalar ve altyapı gibi fiziksel tesislerde de hasara sebep olmakla birlikte bunun sonucunda afetten etkilenen toplulukların sosyo-ekonomik koşulları üzerinde zararlara neden olmaktadır. Bu durum etkilenen insanların stresini ve hassasiyetini de artırmaktadır. Son zamanlarda yaşanan doğal afetler, afetin kapsamlı ve birbiriyle ilişkili ekonomik ve psikolojik etkilerini gün ışığına çıkarmış, bu etkiler, etkilenen bölgelerde bireysel refahı, yerel ekonomileri, ekonomik kalkınmayı ve sosyal uyumu da etkilemiştir. Ayrıca, çeşitli doğal afetlerin ardından strese artış ve genel ruh sağlığının kötüleştiği ortaya çıkmıştır (Jogia vd., 2014). Araştırma bulgularına göre de depremin psikolojik etkilerinin farklı boyutlarda olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4).

Araştırma sonuçlarına göre depremin girişimcilere psikolojik etkilerine bakıldığında ölüm ve yaralanmaların söz konusu etkilerde önemli yerinin olduğu görülmüştür. Depremde girişimcinin ölmesi ya da ağır yaralanması nedeniyle birçok iş yeri açılmamış ya da faaliyetini sonlandırmıştır. Araştırmadaki diğer bir psikolojik bulgu ise girişimcilerin ruh sağlığı üzerindeki etkileri olmuştur. Deprem sonrası girişimcilerin özellikle ciddi bir stres ve kaygı yaşadığı bu durumun da işlerini yeniden kurma sürecinde belirsizlik ve endişe yarattığıdır. İşlerini kaybetmelerinden dolayı depresyon belirtileri yaşadıkları ve bu durumun da travma sonrası stres bozukluklarına yol açabileceği anlaşılmıştır. Araştırma ile depremin girişimciler üzerindeki psikolojik etkilerine bakıldığında bir diğer bulgunun depremin girişimcilerin kendine güvenini zayıflatmış olmasıdır. İşlerini kaybetmek, eski seviyelere ulaşamamak veya işlerini yeniden kurarken başarısızlık korkusu özgüven kaybına neden olabilmektedir. Ayrıca psikolojik etkiler açısından bir diğer boyutun ise strese karşı dayanıklılık olduğuna ulaşılmıştır. Girişimciler afetten dolayı her ne kadar stres yaşasalar da bölgenin tekrar ayağa kalkması için gönüllü oldukları ve uğraş verdikleri görülmektedir. Son olarak depremlerin girişimcilere psikolojik etkilerinde diğer boyut ise motivasyon boyutu olarak saptanmıştır. Afet sonrası, hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve diğer organizasyonlar tarafından sağlanacak mali ve lojistik destekler girişimciler için önemli bir motivasyon kaynağı olacaktır. Bu desteklerin aynı zamanda girişimcilerin işlerini yeniden kurmalarını hızlandırabileceği düşünülmektedir.

Doğal afetlerin etkilerini en aza indirmek amacıyla girişimcilik faaliyetlerinin hayata geçirilmesi ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, uzun vadede yetenekli ve

yenilikçi girişimcilerin afet bölgelerine yönlendirilmesi kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Deprem gibi afetlerin yol açtığı can kayıpları, stres ve ruhsal sorunlar bu süreci zorlaştırırsa da, hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri, özellikle genç mezunlar için afetten etkilenen bölgelerde girişimcilik fırsatları yaratabilir. Afet bölgelerine girişimcileri çekmek veya geri dönüşlerini teşvik etmek amacıyla, ortak çalışma alanları oluşturulmalı ve dikkat çeken etkinlikler düzenlenmelidir (TERRA, 2023). Bölgenin kalkınması için girişimcilik faaliyetlerinin geliştirilmesi ve nitelikli girişimcilerin bölgeye çekilmesi gerekir. Bu noktada vefat eden ya da iş yerini kapatan girişimcinin yerine genç girişimciler desteklenmeli ve gençler girişimciliğe yönlendirilmelidir. Bu bağlamda deprem bölgesinde gençlerin girişimcilik eğilimleri araştırılmalı ve önündeki engeller tespit edilerek çözüm önerileri getirilmelidir.

Bu çalışmanın amacı, 06 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’de Kahramanmaraş il merkezli meydana gelen depremlerin girişimcilere psikolojik etkilerini nitel yöntemle (yarı yapılandırılmış mülakat) ortaya koymaktır. Çalışma nitel olması nedeniyle bir durum tespiti niteliğindedir. Dolayısıyla, depremin psikolojik etkileri, sonuçları ve deprem sonrası yeniden toplanma süreçleri ile ilgili konular daha detaylı ve kapsamlı olarak nicel yöntemlerle araştırılabilir.

Teşekkür

Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 123K923 numaralı proje ile desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK’a teşekkür ederiz. Ayrıca araştırma sürecine katkılarında dolayı Muğla Ticaret ve Sanayi Odası (MUTSO) ve Muğla Ticaret Borsası’na (MTB) da teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Ademola, A., Adebukolan, D., Adeola, C-S., Cajetan, A. ve Christiana, U. (2016). Effects of natural disasters on social and economic well being: A study in Nigeria. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 17, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.03.006>
- Ando, S., Kuwabara, H., Araki, T., Kanehara, A., Tanaka, S., Morishima, R., Kondo, S. ve Kasai, K. (2017). Mental health problems in a community after the Great East Japan Earthquake in 2011: A systematic review. *Harvard Review of Psychiatry*, 25(1), 15-28. <https://doi.org/10.1097/HRP.0000000000000124>
- Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-15. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/scd/issue/37934/414035>
- Aydınbaş, G. (2023). Sosyoekonomik boyutuyla Türkiye’de depremler üzerine bir inceleme: Kahramanmaraş depremi örneği. K. Giray Alp, Y. Fatih ve D. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilimlere çok yönlü yaklaşımlar: Tarih, turizm, eğitim, ekonomi, siyaset ve iletişim içinde* (s. 177-212). Özgür Yayınları, Gaziantep.
- Bastak, S. N. ve Tekin, B. (2021). Girişimci adaylarının psikolojik sermayelerinin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 5(10), 96-123. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tje/issue/66614/993842>
- Bıçakçı, A. B. ve Ergüney Okumuş, E. (2023). Depremin psikolojik etkileri ve yardım çalışanları. *Avrasya Dosyası Dergisi*, 14(1), 218-248. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/avrasyadosyasi/issue/78803/1308731>
- Bradshaw, S. (2004). *Socio-economic impacts of natural disasters: A gender analysis*. Sustainable Development and Human Settlements División Women and Development Unit, United Nations Publications, Santiago, Chile.
- Cochrane H.C. (1992). Overview of economic research on earthquake consequences. *The Economic Consequences of a Catastrophic Earthquake: Proceedings of a Forum içinde* (s. 100-111). Washington, DC: National Academy Press.

- Corey, C. M. ve Deitc, E. A. (2011). Factors affecting business recovery immediately after Hurricane Katrina. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 19(3). 169-181. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5973.2011.00642.x>
- Dewan, A. ve Dewan, A. M. (2013). *Hazards, risk, and vulnerability*. Springer Netherlands.
- Dilmaç, O. (2022). Determining the levels of anxiety, depression and self-confidence through drawings of children affected by the earthquake. *European Journal of Special Education Research*, 8(4), 202-223. <https://doi.org/10.46827/ejse.v8i4.4528>
- Fabeil, N. F., Marzuki, K. M., Razli, I. A., Majid, M. R. A. ve Pawan, M. T. A. (2019). The impact of earthquake on small business performance: Evidence from small accommodation services in Ranau, Sabah. *International Academic Journal of Business Management*, 6(1), 301-313. <https://iaiest.com/iaj/index.php/IAJBM/article/view/IAJBM1910031>
- Gegez, E. A. (2015). *Pazarlama araştırmaları*. (5. Basım), İstanbul. Beta Yayınları.
- Gur, F. A., Bendickson, J. S., Madden, L. ve McDowell, W. C. (2020). Entrepreneurial opportunity recognition in the face of disasters. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 26(4), 671-693. <https://doi.org/10.1108/IJEBr-09-2019-0537>
- Güven, S. (2010). *İlköğretim birinci kademedeki vatandaşlık eğitimi üzerine bir durum çalışması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Jogia, J., Kulatunga, U., Yates, G. P. ve Wedawatta, G. (2014). Culture and the psychological impacts of natural disasters: Implications for disaster management and disaster mental health. *Built and Human Environment Review*, 7(1), 1-10. <https://publications.aston.ac.uk/id/eprint/24422/>
- Kaya, V., Erçelik, H. C., Çamlıca, T., Uysal, B. A., Taşcıoğlu, E., Bülbül, F., Eker, D., Ercan, S. ve Yazkan, R. (2023). 2023 Kahramanmaraş depremi sonrası Süleyman Demirel Üniversitesi Hastanesine başvuran depremzede hastaların analizi: Retrospektif bir çalışma. *Medical Journal Of Süleyman Demirel University*, 30(3), 444-453. <https://doi.org/10.17343/sdutfd.1327117>
- Khan, M. A. U. ve Sayem, M. A. (2013). Understanding recovery of small enterprises from natural disaster. *Environmental Hazards*, 12(3-4), 218-239. <https://doi.org/10.1080/17477891.2012.761593>
- Krug, E. G., Kresnow, M. J., Peddicord, J. P., Dahlberg, L. L., Powell, K. E., Crosby, A. E. ve Annett, J. L. (1998). Suicide after natural disasters. *New England Journal of Medicine*, 338(6), 373-378. <https://doi.org/10.1056/NEJM199802053380607>
- Mahto, R. V., Llanos-Contreras, O. ve Hebles, M. (2022). Post-disaster recovery for family firms: The role of owner motivations, firm resources, and dynamic capabilities. *Journal of Business Research*, 145, 117-129. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.02.089>
- Marangoz, M. (2008). *Girişimcilik* (1. Basım). Çanakkale, Pozitif Matbaacılık.
- Marangoz, M. (2020). *Girişimcilik* (6. Basım). İstanbul, Beta Yayıncılık.
- Punch, K. (2005). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches* (2nd Edition). Sage, London.
- Reyhanoğlu, M. ve Habiboğlu, M. (2023). Kahramanmaraş merkezli depremin Antakya'daki KOBİ'lerin toparlanmaları ve yeni olanaklar sağlamalarına etkisi. Eren V. (Ed.), *İnterdisipliner yaklaşımla Hatay'da afet deneyimi: 6 Şubat 2023 depremini tarihe not düşmek içinde* (s. 243-270). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Saeed, S. A. ve Gargano, S. P. (2022). Natural disasters and mental health. *International Review of Psychiatry*, 34(1), 16-25. <https://doi.org/10.1080/09540261.2022.2037524>
- Salvato C., Sargiacomo M., Amore M.D. ve Minichilli A. (2020). Natural disasters as a source of entrepreneurial opportunity: Family business resilience after an earthquake. *Strategic Entrepreneurship Journal*. 14(4), 594-615. <https://doi.org/10.1002/sej.1368>
- Samantha, G. (2018). The impact of natural disasters on micro, small and medium enterprises (MSMEs): A case study on 2016 flood event in Western Sri Lanka. *Procedia Engineering*, 212, 744-751. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2018.01.096>

- Seplaki, C. L., Goldman, N., Weinstein, M. ve Lin, Y. H. (2006). Before and after the 1999 Chi-Chi earthquake: Traumatic events and depressive symptoms in an older population. *Social Science & Medicine*, 62(12), 3121-3132. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.11.059>
- Shen, G., Zhou, L., Wu, Y. ve Cai, Z. (2018). A global expected risk analysis of fatalities, injuries, and damages by natural disasters. *Sustainability*, 10(7), 2573. <https://doi.org/10.3390/su10072573>
- Shapira, S., Novack, L., Bar-Dayana, Y. ve Aharonson-Daniel, L. (2016). An integrated and interdisciplinary model for predicting the risk of injury and death in future earthquakes. *PLoS One*, 11(3), e0151111. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0151111>
- Stevenson, J. R., Becker, J., Cradock-Henry, N., Johal, S., Johnston, D., Orchiston, C. ve Seville, E. (2017). Economic and social reconnaissance: Kaikōura Earthquake 2016. *Bulletin of the New Zealand Society for Earthquake Engineering*, 50(2), 343-351. <https://doi.org/10.5459/bnzsee.50.2.343-351>
- Sydnor, S., Niehm, L., Lee, Y., Marshall, M. ve Schrank, H. (2017). Analysis of post-disaster damage and disruptive impacts on the operating status of small businesses after Hurricane Katrina. *Natural Hazards*, 85, 1637-1663. <https://doi.org/10.1007/s11069-016-2652-y>
- Şanlıer Yüksel, İ. (2008). *Türkiye’den Amerika Birleşik Devletleri’ne göç eden birinci kuşak göçmenlerin yararlandığı kitle iletişim ortamlarının uluslararası kimlik dönüşümüne etkileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Tagliazucchi, G., De Canio, F. ve Martinelli, E. (2023). Exploring perceived post-disaster performance in micro-businesses: How does entrepreneur psychological resilience matter?. *Entrepreneurship & Regional Development*, 35(5-6), 445-459. <https://doi.org/10.1080/08985626.2023.2185687>
- Türk Mühendis ve Mimarlar Odası (TMMOB). (2025, 3 Ocak). 6 Şubat Depremleri 8. Ay Değerlendirme Raporu. <https://tinyurl.com/ry4ee8h4>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023, 28 Nisan). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu. <https://tinyurl.com/mvkeuufd>
- Türkiye Earthquakes Recovery And Reconstruction Assessment (TERRA). (2023, 28 Nisan), <https://tinyurl.com/3c6w58r9>
- Williams, T. A. ve Shepherd, D. A. (2016). Victim entrepreneurs doing well by doing good: Venture creation and well-being in the aftermath of a resource shock. *Journal of Business Venturing*, 31(4), 365-387. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2016.04.002>
- Yang, Y. S. ve Bae, S. M. (2022). Association between resilience, social support, and institutional trust and post-traumatic stress disorder after natural disasters. *Archives of psychiatric nursing*, 37, 39-44. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2022.01.001>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Gözden Geçirilmiş 2. Basım). Seçkin Yayınları.
- Zhang, R., Zhang, Y. ve Dai, Z. (2022). Impact of natural disasters on mental health: A cross-sectional study based on the 2014 China Family Panel Survey. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(5), 1-17. <https://doi.org/10.3390/ijerph19052511>

Ekler

Ek-1. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

Sıra	Soru
1	Mülakata katılan oda/borsa yöneticisi hakkında bilgiler
2	Depremi girişimciler üzerindeki kısa vadeli etkisi hakkında bilgi verebilir misiniz?
3	Depremi girişimciler üzerindeki uzun vadeli etkisi hakkında bilgi verebilir misiniz?
4	Depremi girişimcilere doğrudan etkisi hakkında bilgi verebilir misiniz?
5	Depremi girişimcilere dolaylı etkisi hakkında bilgi verebilir misiniz?
6	Depremden en çok etkilenen işletmeler ve etkilenme durumları nelerdir? (Mikro, Küçük, Orta ve Büyük)
7	Aşağıdaki kategoriler açısından depremin işletmelere etkilerini değerlendirebilir misiniz? (Pazarlar, Lojistik, Tesisler, İnsanlar, Prosedürler, Finans, Diğer (tedarik, stoklar vb.))
8	Deprem sonrası girişimcilerin yeniden inşası (eski günlerine dönmesi) için yapılmasını öngördüğünüz çalışmalar nelerdir? (Kısa vadeli, Uzun vadeli)
9	Sizce deprem, girişimcilik faaliyetlerini (yeni işletme kuracakları) nasıl etkiler?
10	Depremi etkilerinde kurtulmak ve girişimcilerin yeniden inşası (eski günlerine dönmesi) için yapılması gerekenler ve paydaşlara düşen görev ve sorumluluklar nelerdir? (Kamu, STK, Girişimci)
11	Sizce deprem, mevcut ve yeni (potansiyel) girişimcilere yeni fırsatlar oluşturdu mu? Girişimcilik eğilimini nasıl etkiledi?
12	Girişimcilere yönelik deprem öncesi bilgilendirme/ eğitim vb. yapıldı mı? Yapıldı ise ne yapıldı?
13	Girişimcilere yönelik deprem anında bilgilendirme/ eğitim vb. yapıldı mı? Yapıldı ise ne yapıldı?
14	Girişimcilere yönelik deprem sonrası bilgilendirme/ eğitim vb. yapıldı mı? Yapıldı ise ne yapıldı?